

Årets Holmgrenföreläsning

MARIE GISSELSSON-SOLÉN, Överläkare ÖNH-kliniken Skånes universitetssjukhus

På ÖNH-dagarna i Malmö i våras hölls årets Holmgren-föreläsning av professor Martin Burton från Oxford. Han är förvisso ÖNH-läkare, men det var kanske inte främst som ÖNH-kollega han pratade, utan snarare för att han är en av två ordförande för Cochrane (tidigare the Cochrane Collaboration).

Att Cochrane är en organisation med högt förtroendekapital och att artiklar med Cochranes logo (som ju föreställer en så kallad forest plot, ett sätt att grafiskt visa resultatet av en meta-analys) betraktas som högkvalitativ forskning vet nog de flesta, men – handen på hjärtat – hur väl insatt är egentligen gemene doktor i vad Cochrane egentligen håller på med?

Cochrane etablerades 1993 i Storbritannien av Iain Chalmers. Organisationen fick sitt namn efter Archie Cochrane (1909-1988). Cochrane var en skotsk läkare som tjänstgjorde, först i brittiska ambulansskåren under spanska inbördeskriget, och sedan inom brittiska armén under andra världskriget. Hans erfarenheter under kriget fick honom att reflektera över hur mycket (eller snarare hur lite) av de behandlingar soldaterna erbjöds som egentligen hade vetenskapligt stöd. Han beskrev bland annat att det inte fanns någon som helst evidens för någon av de behandlingar som man gav mot tuberkulos, och att han ibland var rädd att de medicinska insatserna förkortade patienternas liv snarare än tvärtom. Efter kriget läste Cochrane en utbildning i folkhälsa vid London School of Hygiene and Tropical Medicine. Han publicerade 1972 skriften *Effectiveness and Efficiency: Random Reflections on Health Services*, vilken fick stort genomslag. I denna bok pekar Cochrane ut den randomiserade kliniska studien som grundpelaren i medicinsk forskning, och han argumenterar vidare för att kunskap inhämtad från sådana studier sedan måste sammanställas i systematiska översiktsartiklar.

Cochrane arbetar alltså för att beslut inom hälso- och sjukvården ska vara understödda av högkvalitativ och uppdaterad evidens. Kunskapen ska inhämtas systematiskt och på ett oberoende sätt, fritt från industrin. Cochrane arbetar för evidensbaserad medicin framför allt genom att sammanställa forskningsresultat från randomiserade kliniska studier i systematiska översiktsartiklar. Dessa är inte bara till för att stödja kliniskt beslutsfattande, utan det är också viktigt att man utvärderar tillgänglig kunskap innan man påbörjar nya kliniska studier så att man inte ger sig på en ny studie inom ett område där forskningsfrågan egentligen redan

Martin Burton föreläser

är besvarad. I sitt föredrag på ÖNH-dagarna berörde Martin Burton detta genom att visa att man egentligen kunde ha slutat att göra studier syftande till att besvara huruvida streptokinas ökar överlevnaden efter hjärtinfarkt flera år tidigare än man faktiskt gjorde, bara någon hade bemödat sig att sammanställa resultaten från de studier som redan fanns. Då hade man långt tidigare kunnat se att evidensen för streptokinasets positiva effekt var övertygande, och på så vis kunnat spara både människoliv och pengar!

Cochrane är alltså en helt fristående organisation. Huvudkontoret finns i Oxford, Storbritannien, men det finns 11.000 medlemmar och 68.000 stödmedlemmar från 130 länder i hela världen. Det finns åtta nätverk (ämnesområden) av *Cochrane Review Groups*. I 43 länder finns det finns officiella Cochrane-grupper, vilka representerar organisationen i respektive land, arbetar för att den evidens som står att hämta i Cochranes publikationer implementeras i vården, samt stöder Cochranes medarbetare i landet. Vidare har Cochrane 11 tematiska områden med kontor på olika ställen i världen. Dessa tematiska områden syftar till att titta på en viss dimension av hälso- och sjukvården snarare än en viss sjukdom eller ämnesområde. Slutligen finns

det 17 olika metodologiska grupper. Mer än hälften av Cochranes styrelse väljs av Cochranes medlemmar. De återstående utses av styrelsen men måste godkännas av medlemmarna. Cochranes styrelse har två ordförande, varav Martin Burton alltså är den ena. Vem som helst kan bli stödmedlem i Cochrane, och om man sedan bidrar aktivt till verksamheten kan man bli fullvärdig medlem.

The Cochrane Library är ett bibliotek bestående av en samling databaser, varav den mest kända kanske är *the Cochrane Database of Systematic Reviews*. I *the Cochrane Library* finns i dagsläget cirka 7500 systematiska översiktsartiklar. Målet är att *the Cochrane Library* ska vara tillgängligt utan kostnad för så många som möjligt, och idag kan 3.7 miljarder människor världen över läsa publikationerna gratis. De sammanfattningar som inleder varje Cochrane-review översätts till 14 språk. Cochrane tillhandahåller också utbildningar och olika typer av elektroniska verktyg som underlättar för den som ska göra en systematisk översiktsartikel. Cochrane samarbetar med en sådan aktör som Wikipedia för att sprida kunskap, och idag ligger Cochrane-reviews till grund för 80% av WHO:s behandlingsriktlinjer.

Trots att Sverige har ett välutvecklat sjukvårdssystem och att antalet publicerade randomiserade kliniska prövningar per invånare är bland de högsta i världen har Sverige saknat ett nationellt Cochrane-center, även om det funnits ett nordiskt center i Köpenhamn. Sverige har också valt att inte ge invånarna fri tillgång till

Medarbetare vid Cochranes svenska kontor: Dina Muscat Meng, Minna Johansson och Matteo Bruschetti

the Cochrane Library, utan den forskare som vill läsa en Cochrane-review får hämta den via sitt universitets- eller sjukhusbibliotek på samma sätt som andra vetenskapliga publikationer. Jämfört med andra länder

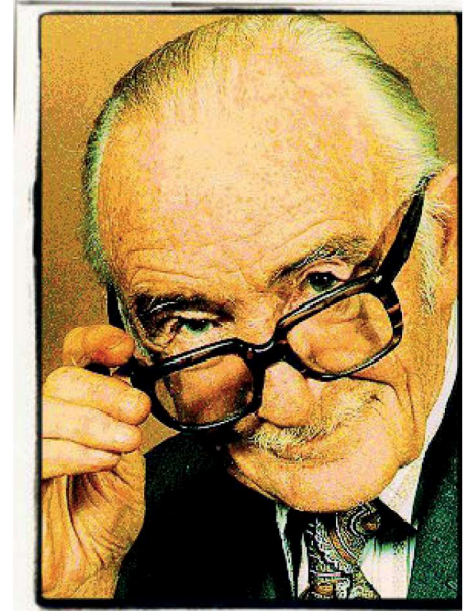
har systematiska översiktsartiklar traditionellt inte värderats lika högt i Sverige som ”ny” forskning. Till exempel tillåter många lärosäten inte att systematiska översiktsartiklar ingår i avhandlingar eller docenturansökningar.

För två år sedan öppnade dock Cochrane Sweden sitt kontor i Lund. Detta nationella Cochrane-center får för närvarande stöd av HTA-enheten vid Skånes universitetssjukhus och av medicinska fakulteten vid Lunds universitet. När jag en varm dag i juli träffar Cochrane Swedens direktör, den italienske neonatologen Matteo Bruschetti, berättar han stolt att medicinska fakulteten i Lund nu som första universitet i världen gjort det obligatoriskt för de nya medicinstudenterna att gå en Cochrane-utbildning. Denna består av en elektronisk läromodul som varje student gör på egen hand. Steg för steg tar den studenten genom de olika delarna av processen i att skriva en systematisk översiktsartikel. Att medicinstudenterna på detta sätt på ett tidigt stadium lär sig att utvärdera litteraturen systematiskt är förstås en väldig tillgång för dem i framtiden.

Cochrane Sweden erbjuder diverse kurser i Cochrane-metodologi, och har också ett så kallat *Cochrane International Mobility Programme* där medarbetare från andra länder kan komma till Sverige och arbeta under en tid och vice versa.

Vad gör man då om man själv vill engagera sig i Cochrane eller rentav skriva en översiktsartikel, frågar jag Matteo Bruschetti. Han föreslår att man kontaktar honom själv eller någon av hans medarbetare, och att man sedan börjar med att gå en kurs i Cochrane-metodologi. Cochrane Sweden organiserar kurser i hela landet, alltifrån basala till avancerade. All information står att finna på centrets hemsida.

Så – med tanke på att vi i Sverige så nyligen fått ett eget Cochrane-center var det passande att den ÖNH-läkare som basar för denna världsomspännande organisation kom hit och föreläste. ■

Archie Cochrane